

KÜRESELLEŞMENİN SAĞLIK ÜZERİNE ETKİLERİ

Ramazan KIRAÇ¹
Ali GÖDE²
Adil AYDOĞDU³

Geliş/Received: 13.08.2020

Kabul/Accepted: 02.10.2020

Öz

Teknolojinin, bilimin, ulaşımın ve küresel ticaretin gelişmesi ile birlikte ülkelerin birbiri ile etkileşimi artmıştır. Bu etkileşimle birlikte ülkeler arası giriş çıkışlar kolaylaşmış seyahatler daha da sıklaşmıştır. Tüm bunlar neticesinde küreselleşme kavramı ortaya çıkmıştır. Dünya, ülkelerin birbiri ile iç içe yaşadığı global bir köy haline gelmiştir. Ülkeler açısından küreselleşme bir yandan avantajlı olurken diğer taraftan ise dezavantajlı durum haline gelmiştir. Sağlık açısından ele alındığında, dünyanın herhangi bir yöresindeki hastalığın kısa bir sürede her tarafa yayılması bir sorun olurken, bu sorunu çözmek için tüm dünyanın birlikte hareket etmesi ise bir avantaj olmuştur. Bu çalışmada küreselleşmenin sağlık üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine değinilerek küreselleşmenin sağlıkla olan ilişkisinin incelenmiştir. Araştırmada literatür taraması yapılarak konu ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Sağlık, Dünya, Ülkeler, Küresel Sağlık

THE EFFECTS OF GLOBALIZATION ON HEALTH

Abstract

With the development of technology, science and global trade, the interaction of countries with each other has increased. With this interaction, entry and exit between countries became easier and travels became more frequent. As a result of all these, the concept of globalization has emerged. The world has become a global village where countries live together. While globalization has been advantageous for countries, it has become a disadvantageous situation on the other hand. In terms of health, the spread of the disease in any region of the world in a short time is a problem, and it has been an advantage for the whole world to act together to solve this problem. In this study, the relationship of globalization with health has been examined by referring to the positive and negative effects of globalization on health. In the research, literature review was made and studies on the subject were included.

Keywords: Globalization, Health, World, Countries, Global Health

1.GİRİŞ

Sanayi devrimi sonrası daha da belirgin hale gelen toplumlararası bütünleşme eğilimleri, 19. Yüzyılda taşımacılığın gelişmesi ve 20. Yüzyılda İkinci Dünya Savaşı sonrası iletişim alanındaki gelişmelerle birlikte ülkeler ve insanlık artık yöresel olmaktan iyiden iyiye uzaklaşmıştır (Kutlu, 1998). Uluslararası bilgi akışının umulmadık seviyede ve sistemli bir biçimde kolaylaşmasına yol açan bilgi-işlem ve iletişim teknolojilerinde katedilen yol, küreselleşme olarak adlandırılan bu yeni evrim sürecinin başlıca sürükleyici gücünü oluşturmuştur (Devlet Planlama Teşkilatı, 2000). 21. Yüzyıla gelindiğinde internet teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde artık dünyanın küçük bir köy haline geldiği kabul edilmektedir. Literatürde bu durum pek çok yazar tarafından ‘Global Köy’ şeklinde tanımlanmaktadır (Kula, 2005: 8). Dünya’nın bu denli küçülmesi insan hayatını çok yönlü bir şekilde etkilemiştir. Ekonomik, siyasi, sosyal, sağlık, alışkanlıklar, davranışlar gibi birçok yönden insan hayatını etkilemiştir. Bu çalışmada küreselleşmenin sağlık üzerine etkileri üzerine durulmuştur.

¹ Araştırma Görevlisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, ramazan46k@gmail.com

² Öğretim Görevlisi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, alig.sy31@gmail.com

³ Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi, adila.sy09@gmail.com

Küreselleşmenin sağlık üzerinde büyük etkileri olduğunu günümüzde görmekteyiz. Hastalıkların kuluçka döneminde bile hızlı bir şekilde Dünya'ya yayıldığını ve aynı hastalığın çözümü için tüm Dünya'nın büyük mücadele verdiğini görmekteyiz. Bu araştırmada küreselleşme kavramına yer verilerek küreselleşmenin sağlıkla ilişkisine ve olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur.

2.KÜRESELLEŞME

Küreselleşme sözlük anlamıyla, uygulamada dünya çapında bir şeyler yapma politikası, süreci ya da eylemi olarak tanımlanmakta; geniş anlamıyla, coğrafi bir birim olarak dünyanın tümünün bütünleşmesi, yani global bir toplum ve global bir kültüre sahip hale gelmesini ifade eder (Bulut, 2003: 173). Başka bir ifade ile küreselleşme, yerelde olan olayların daha uzakta gerçekleşen olaylarla şekillendirilmesi yoluyla, global çapta sosyal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır (Giddens, 1998). Bunun sonucu olarak küreselleşme, hem dünyanın küçülmesine hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesine neden olmaktadır (Robertson, 1999).

Küreselleşmenin esas ortaya çıkış nedeni ekonomik nedenler olsa da; küresel ticaretin artması ve bu ticaret sayesinde toplumların birbirleriyle daha fazla etkileşim içinde bulunabilmesi, toplumların karşılıklı olarak birbirlerini tanımalarına ve kendilerinde bulunmayanı kendilerinde bulunanla değiştirmelerine olanak sağlamıştır. Karşılıklı bu değiş tokuşlar ülkeleri her türlü alanda (sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi, askeri, teknolojik vs.) iş birliğine itmiştir.

Ülkelerin karşılıklı girişmek zorunda kaldıkları bu işbirlikleri, pek çok alanda ortak standartların belirlenmesine ve bu standartların belirleneceği ortak uluslararası kurumların kurulmasına yol açmıştır. Birleşmiş Milletler, UNİCEF, Dünya Sağlık Örgütü gibi kuruluşlar, farklı alanlarda küreselleşmenin yol açabileceği etkileri en aza indirmek ve standardize etmek amacıyla kurulan bazı kuruluşlar olarak karşımıza çıkmıştır.

Küreselleşme kavramı yeni bir kavram gibi düşünülse de aslında kapitalizmle ilişkili olan bu kavram pratik tarihte çok eski dönemlerden itibaren kendini çeşitli şekillerde göstermiş ve sonucunda global çapta bir etki ortaya koymuştur (Üzmez, 2006). Küreselleşmenin oluşturduğu dalgalar aşağıdaki Tablo 1'de kısaca özetlenmiştir.

Tablo 1: Üç Küreselleşme Dalgası (Oran, 2000).

Üç Küreselleşme Dalgası		Yöntem	Haklı Gösteriş	Sonuç
Birinci Küreselleşme Dalgası	Denizcilikte Yaşanan Gelişmeler, Merkantalizm	Önce Keşifler, Sonra Askeri İşgal	Putperestlere Tanrı'nın Dinini Götürme	SÖMÜRGEÇİLİK
İkinci Küreselleşme Dalgası	Sanayileşme ve Doğurduğu Gereksinimler	Önce Misyonerler, Sonra Kaşifler, Sonra Ticaret Şirketleri, En Son İşgal	"Beyaz Adamın Yüğü" "Uygarlaştırıcı Görev" "İrkçı Teoriler"	EMPERYALİZM
Üçüncü Küreselleşme Dalgası	1970'lerde Çok uluslu şirketlerin artan etkisi, 80'lerde İletişim Devrimi,90'larda Batının Rakibinin Ortadan Kalkması.	Kültürel-İdeolojik Etki (böylece ülkenin her yanı ekonomik, siyasi, sosyal-kendiliğinden etkileniyor	"En Yüksek Uygarlık Düzeyi", "Uluslararası Topluluğun idaresi" "Piyasanın Gizli Eli", "Globalleşme Herkesin Çıkarınadır"	GLOBALLEŞME

Yukarıda Tablo 1’de görüldüğü üzere küreselleşme kavramı günümüzdeki anlamına ulaşana kadar pek çok meşakkatli yoldan geçmiştir. Küreselleşme konusunda çalışmalar yapan pek çok kişi bu yüzden küreselleşmenin masum bir olgu olmadığını savunmaktadır (Yeldan, 2016). Çünkü küreselleşmenin istenen mi yoksa istenmeyen bir gelişme mi olduğu sorusu hala cevaplanmaya muhtaç bir soru olarak gündemde yerini korumaktadır. Küreselleşme bir yandan bir dönüşüm süreci olduğu için gerekli görülürken, diğer yandan mevcut düzene ve değerlere karşı bir tehdit olarak görülmektedir (Yıldız ve Turan, 2010: 39).

Bununla birlikte günümüzde globalleşme geçmiş dönemlerdeki gibi kanlı savaflara, çatışmalara neden olmaktan öte fikirlerin savaştığı; düşünce akımlarının, ülke politikalarının sosyal medya gibi iletişim kanalları vasıtasıyla dünyanın öbür ucundaki insanların yaşamlarına entegre edilmeye çalışıldığı bir şekilde dönüşmüştür.

Küreselleşmenin yol açtığı süreçler kısaca, kültürel kimliğin yerelleşmesi, ekonomik serbestleşme süreci, devletlerarası ilişkilerin yoğunlaşması ve dünya çapında tek bir toplum olma bilincini harekete geçiren sivil toplum hareketlerinin artması şeklinde özetlenebilmektedir (Ateş, 2006: 26).

Daha önce de bahsedildiği üzere ülkelerin küreselleşmeye yol açan politikaları, ülkelerin küresel anlamda iş birliklerine gitmelerine neden olmuş, dolayısıyla ülkelerin birbirleriyle zoraki bir barış ortamı tesis etme girişimlerinde bulunmalarını sağlamıştır. Çünkü küçük bir köye dönüşen dünyanın herhangi bir noktasında gerçekleşen bir olay kelebek etkisiyle tüm ülkeleri az ya da çok etkilemektedir.

Tüm bunlara bakıldığında küreselleşme kavramını ekonomi, siyaset, kültür, sağlık, sosyal hayat vb. birçok konuda dünya çapında büyük bir değişim şeklinde ifade etmek yanlış olmayacaktır (Özmen, 2015: 165).

Diğer tüm alanlarda olduğu gibi sağlık alanında yaşanan gelişmeler, sağlık hizmetlerindeki klasik hekime dayalı tanı ve tedavi yöntemlerinin yerini teknolojik cihazların alması, sağlık sektörünün küreselleşmesini teknolojinin gelişmesiyle orantılı şekilde hızlandırmıştır.

3.KÜRESELLEŞME VE SAĞLIK İLİŞKİSİ

Sağlık hem bireysel hem toplumsal anlamda hayatın en önemli yapı taşıdır ve tüm ülkeler tarafından yasalarla güvence altına alınmış; küreselleşmeye güzel bir örnek teşkil edecek şekilde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde de insani bir hak olarak kabul edilmiştir (Gönç, 2017: 159).

Hükümetler tarafından alınan pek çok karar, halkın sağlık düzeylerini doğrudan ya da dolaylı bir biçimde etkilemektedir. Örneğin; istihdam, kişi başına düşen milli gelir, çevre kirliliği gibi birbirinden farklı dalların çalışma alanına giren konularda alınan herhangi bir karar, bireylerin sağlık düzeylerinde de belirleyici bir faktör olabilmektedir. Yerel bazda sağlığı etkileyen kararlar olduğu gibi uluslararası bazda da özellikle sağlık eşitsizliğine maruz kalan yoksullara, azınlıklara, mültecilere, kadınlara ya da başka türden sürekli olarak sosyal dezavantajları bulunan insanların sağlık düzeylerini sistematik bir biçimde etkileyebilecek pek çok karar alınabilmektedir (Braveman, 2006: 168).

Sağlıkta küreselleşme adına atılan en önemli adım Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün kuruluşu olmuştur. 1946 yılında tüm insanların mümkün olan en üst düzey sağlık seviyesine ulaşmaları hedefiyle kurulan DSÖ, üye sayısının giderek artmasıyla siyasal bir kimlik kazanmıştır (Aksakoğlu, 2003: 41). Bu dönemden itibaren Örgüt, dünya çapında gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel sağlık sorunlarına yönelik çözüm önerileri oluşturmak amacıyla çalışmalar yapmış, ülkeler hakkında resmi kaynaklardan elde ettikleri bilgileri diğer ülkelerle paylaşmak suretiyle ülkelerin sağlık sistemlerini kıyaslamalarla geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Bununla birlikte küçük bir köye dönüşen dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen ve diğer ülkelerin de sağlık kalitelerini etkilemesi muhtemel salgın, savaş, doğal afet gibi dönemlerde ülkeler arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayıcı aktif rol oynamıştır.

Sağlıkta küreselleşmenin etkilerinin en fazla hissedildiği durum bulaşıcı hastalıkların yayılımının sınırları aşmasıdır. Yeni bir olgu olmayan bahsi geçen durum, geçmişte pek çok hastalığın dünya çapında ölümcül şekilde yayılmasına neden olmuştur. Bununla birlikte gelişen teknoloji, ulaşım araçlarının ve yollarının gelişmesi, ülkeler ve hatta kıtalar arası yolculukların kolaylaşması, "mikrobik trafik" olarak adlandırılan virüsün temas hızının, hastalığın kuluçka süresinden daha kısa sürmesini sağlamıştır (Frenk ve Gómez-Dantés, 2002: 160).

Sağlığın küreselleşmesi noktasında en çok dikkat edilmesi gereken durum ise ülkelerarası sağlık eşitsizlikleri konusudur. Nasıl ki herhangi bir ülkenin tüm şehirleri tüm bölgeleri arasındaki adil sağlık hizmetleri erişimi konusu o ülkenin refahı için önem arz ediyorsa, artık birbirinden bağımsız hareket edemeyecek kadar birbirine entegre olmuş dünyanın da her noktasında yeterli sağlık hizmetlerine erişim konusu da o derece kritiktir. Güncel örneklerde de görüldüğü üzere Çin'de başlayan ve sonra tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını, gelişmemiş, gelişmekte olan, gelişmiş ve hatta süper güç diye tanımlanan ülkelere ciddi zararlar vermiştir. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi dünyanın her yerinde etkili sağlık sistemlerinin kurulması tüm dünyanın refahı için hayati önem taşımaktadır. Ülkelerin gelişebilecek herhangi bir salgına karşı küresel önlemler alması, hastalığın ortaya çıktığı andan itibaren eşgüdüm halinde hastalıkta topyekün mücadeleye girişebilmesi önem arz etmektedir. Özellikle bu türden salgınlara karşı geliştirilen yerel politikalar, hastalıkla mücadelede yetersiz kalmış, hatta DSÖ'nün salgının başlarında takındığı pasif tutum çokça eleştirilerek, sağlıkta küreselleşmenin belki de salgın süresince ikinci plana itilen ekonomi, ulaşım, ticaret gibi tüm alanlardan daha önemli olduğunu herkese göstermiştir.

Küreselleşmede kritik olan bir diğer konu ise sağlık teknolojileri konusudur. Sağlıkta teknoloji kullanımının artması, klasik el ve göz ile muayenelerin yerini modern tanı teknolojilerinin alması, tanı ve tedavilerde dijitalleşmenin artması ve giderek daha da artıyor oluşu, sağlığın küreselleşmesine teknoloji kaynaklı bir örnektir. Gelişen teletıp teknolojisi ve uygulamaları ile tıp sınırlar ötesine taşınmış, giyilebilir teknolojiler, e-sağlık hizmetleri, online görüşmeler sayesinde sağlıkta küreselleşme hızlanmıştır. Tüm bunlar sağlığın küreselleşmesindeki potansiyelini de açıkça göstermektedir.

Küreselleşmeyi sağlıkta fırsata çevirmek de, özellikle kaynakların iyiden iyiye kısıtlandığı günümüzde ülkeler için önem arz etmektedir. Sağlık hizmetlerinin her ülkede eşit seviyede, eşit maliyetle, eşit zamanda elde edilememesi, hastaların bu hizmetleri başka ülkelerde alması için cesaretlendirmektedir. Bu potansiyelin farkında olan hükümetler, sağlık turizmi konusunda atılımlar yapmakta ve sağlığın küreselleşmesini fırsata çevirmeye çalışmaktadır (Ertaş ve Çiftçi Kıracı, 2017: 28).

3.1.Küreselleşmenin Pozitif Etkisi

Küreselleşme ile birlikte sağlık politikalarının şekillenmesi ve uygulanması giderek daha kolay ve daha fazla önem kazanmaktadır. Küreselleşme ile birlikte sağlık politikalarında en önemli kuruluşlar Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Dünya Bankası'dır. Dünya Bankası, ekonomik kalkınma için iyi sağlığın önemini kabul ettiği ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmaya odaklandığı için küresel sağlık politikaları alanında önemli bir rol oynamaktadır (Huynen vd., 2005: 3). Dünya Sağlık Örgütünün son dönemde meydana gelen salgın hastalıkla mücadele etmekte, çalışmaların yürütülmesinde küresel bir duruş sergilemiştir. Düşük gelirli ülkelere yardım sağlamada yoksul yanlısı büyüme düşüncelerine daha merkezi bir rol vermek için IMF ve Dünya Bankası 1999'da Yoksulluğu Azaltma Stratejisi yaklaşımını getirmiştir(Lago, 2004: 6) DSÖ tarafından yürütülen politikalar ve eylemler, bulaşıcı hastalıkların küresel düzeyde kontrol edilmesinde giderek önem kazanmaktadır(Wilson, 1995). Dünya genelini tehdit eden Covid-19 salgını küresel çapta bulaşıcı hastalıkların yayılması gösteren en önemli örneklerindendir.

Sağlık teknolojileri, sağlık göstergelerinde iki yönlü bir iyileştirme sağlamıştır. İlk olarak; yeni teknoloji, yaşam kalitesini iyileştirerek ve yaşam süresini uzatarak doğrudan sağlık düzeyinin iyileşmesine katkı sağlamaktadır. İkinci olarak ise, yeni sağlık teknolojisi hastanede kalış süresini kısaltarak ve sağlık harcamalarını azaltarak sağlık sistemini diğer açılardan da olumlu bir şekilde etkilemektedir (Yiğit ve Erdem, 2016: 217). Küreselleşme ile birlikte bilgi ve teknolojilerin yayılması, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesinde ve kalitesinin artmasında önemli katkıları olmuştur. Dünyadaki

küreselleşme süreci, ülke sağlık sistemlerinde yaşanan problemler (örneğin uzun bekleme listeleri ve yükselen maliyetler, hizmetlerde kalite problemleri), tüketicilerin bilinçlenmesi ve Avrupa Birliği gibi dinamiklerin bir sonucu olarak hızla büyüyen bir sektör olan sağlık turizmi çok genel anlamda hem tatil hem de tedavi unsurlarını içeren bir kavramdır (Barca, 2013: 69)

Bilgi sermayesi, küresel iletişim ve küresel hareketlilikteki gelişmelerden giderek daha fazla etkilenmektedir(Huynen vd., 2005: 8). Dünyanın her köşesine eğitim almayı önermektedir. Yeni teknolojiler nedeniyle, çoğu kolej ve üniversite farklı ülkelerden akademisyenlerle birlikte çalışabilmekte, öğrenciler yurtdışında eğitim için bolca fırsata sahipler ve sanal ortamlarda kampüsler oluşturuldu. Yeni teknolojilerin yayılması, araştırmacıların hiçbir zaman veri toplamasına ve işlemesine olanak sağladı ve bu da deneye dayalı verilerin artmasına sağlamaktadır. Yeni teknolojiler okuryazarlık karakterini bile genişletmiştir. Bugün birçok insan küreselleşmiş dünyayı bir kitap olmadan okumaktadır(Scholte, 2005). Genel olarak, yukarıda tartışılan gelişmelerin sağlık eğitimi ve sağlık eğitimini de geliştirmesi beklenmektedir(Huynen vd., 2005: 8).

Küresel çevresel değişikliklerin insanlığa ekosistem mal ve hizmetlerinin sağlanması üzerinde derin etkileri olabilir(Huynen vd., 2005:8). Ekosistem mal ve hizmetlerinin sağlık fonksiyonlarını farklı şekilde etkilemektedir. Birincisi, ekosistemler bize gıda, temiz hava, temiz su ve temiz topraklar gibi temel insan ihtiyaçlarını karşılar. İkincisi, biyolojik kontrol yoluyla hastalıkların yayılmasını önlerler. Son olarak, ekosistemler bize hastalıkları önlemek veya tedavi etmek için gerekli olan tıbbi ve genetik kaynakları sağlar(Huynen vd., 2004:16).

En temel ihtiyaçlarından olan gıda insanın yaşamını sürdürebilmesi için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan serbest ticaretin gıda ithalatı yoluyla daha iyi ve daha ucuz gıda kaynaklarına erişim yaratacağını ve dünya kaynaklarının daha verimli kullanımını ve bunun için daha uygun bölgelerde gıda üretimini teşvik edebileceğini savunulmaktadır(Skoet ve Stamoulis, 2006). Ayrıca gıda ticaretinin yanı sıra, gıda yetersiz bölgelerinde gıda üretimini artırarak talep ve arz arasındaki uyumsuzlukla da başa çıkılabilir. Küreselleşme süreci, daha iyi teknolojilerin ve gelişmiş bilginin dünya çapında uygulanmasını kolaylaştırarak (örneğin sulama teknolojileri, genetiği değiştirilmiş gıdalar üzerine araştırma) gıda güvenliğini artırabilir(Huynen vd., 2005:9).

Küreselleşme ile birlikte ülkelerin gelişmişlik düzeyini gösteren bebek ölüm oranı, beş yaş altı ölüm oranı ve yetişkin ölüm oranı açısından gerekli bilgi, teknoloji ve tedavilerin ulaşılabilirliği artmasıyla ülkelerin gelişmişlik düzeyini artırabilir. Martens vd. (2010) yapmış olduğu çalışmada yüksek düzeyde küreselleşme ile düşük ölüm oranları arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

3.2.Küreselleşmenin Negatif Etkisi

Küreselleşme ile tüm ülkeler uluslararası ticaret yapmaktadır ve milli gelirlerinin önemli oranlarında ticaret yapmaktadırlar; dünya üretiminin yaklaşık yüzde 20'si işlem görmektedir. Ticarete konu olan ürünler dizisi geniş kapsamlıdır. Malların yanı sıra hizmetler de giderek daha fazla işlem görmektedir (Held vd., 2000: 17). Ticari mal ve hizmetlerin küresel çapta dağıtımının yapılması salgın hastalıklarının yayılmasıyla insan hayatını olumsuz etkilemektedir.

Gıda ticareti küreselleşme yoluyla daha iyi ve daha ucuz gıda kaynaklarına erişim sağlasa da küreselleşme güçlerinin aslında gıda güvenliğini tehlikeye attığını ve ülkelerin daha kendi kendine yeterli olmaya çabalamaları gerektiğini savunmaktadır (Lang, 1996: 47). Birçok ülke için, gıda ithalatına artan bağımlılık, küresel pazarlarda ortaya çıkan şoklara karşı daha yüksek bir güvenlik açığı ile birlikte ele alınmaktadır ve bu da ithalat kapasitesini ve gıda ithalatına erişimi etkileyebilir(Huynen vd., 2005: 9). Ayrıca ortaya çıkan bağımlılıktan dolayı ithalatın ihracatı karşılayamama durumu ortaya çıkmasına neden olabildiği gibi ülke ekonomisini olumsuz etkileyebilmektedir.

Ulaşım ve iletişim altyapılarındaki değişiklikler nedeniyle insan göçü benzeri görülmemiş oranlarda artmıştır(Huynen vd., 2005:4). Turizm, kültürel küreselleşmenin en belirgin biçimlerinden biridir ve mevcut toplumların artan-zaman-alan sıkıştırmasını göstermektedir(Held vd., 2000:18). Ancak ekonomik, politik, sosyal ve çevresel sonuçlarıyla meydana gelen göçler küresel göçler sağlık hizmetlerinin yeterliliğini, kalitesini ve sunumunu olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Bulaşıcı hastalıkların yayılması muhtemelen küreselleşmenin en çok bahsedilen sağlık etkilerinden biridir ve geçmiş hastalık salgınları küreselleşme süreciyle ilişkili faktörlerle ilişkilendirilmiştir. İnsanların, mal ve hizmetlerini etkileyen derin değişikliklerin kombinasyonu hastalık yayılma riskinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, gıda üretimi, ticareti ve tüketiminin küreselleşmesi, gıda kaynaklı hastalıkların yaygınlaşması ve yayılması ile ilişkilendirilmektedir(Newcomb, 2003). Mevcut küresel durumun bulaşıcı hastalığın patlak vermesini ve hızla yayılmasını desteklediğinden, hastalığın ortaya çıkışına yanıt vermenin hem kavramsal hem de coğrafi olarak küresel bir perspektif gerektirdiğini belirtmektedir. Sonuç olarak, DSÖ tarafından yürütülen politikalar ve eylemler, bulaşıcı hastalıkların küresel düzeyde kontrol edilmesinde giderek önem kazanmaktadır(Wilson, 1995). Dünya genelini tehdit eden Covid-19 salgını küresel çapta bulaşıcı hastalıkların yayılması gösteren en önemli örneklerindedir.

Küreselleşmenin sağlık üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerine bir başka iyi örnek de tütün ürünleri ticaretidir. Tütün ürünleri, Amerika Birleşik Devletleri gibi bazı ülkelerde çok verimli bir şekilde üretilmektedir. Diğer ülkeler için, serbest ticaret tütün ürünleri fiyatlarının düşmesine, daha fazla sigara içilmesine ve tütünle ilişkili hastalıklara yol açmaktadır (Dollar, 2001: 830). Ayrıca küreselleşme ile illegal olarak yapılan uyuşturucu gibi maddelerinde uluslararası ticaretinin yapılması kolaylık sağlamaktadır. Küreselleşmenin getirdiği kolaylık ile insanları bağımlı hale getiren ve insan sağlığını olumsuz etkileyen bir başka etmendir.

Küreselleşme ile birlikte günümüz iş dünyasında insanlar için çalışma olanaklarını artırmaktadır. Bu da bilgiyle donanımlı insanların çalışmak için başka ülkelere gitmelerine neden olabilmektedir. Bu kapsamda düşünüldüğünde sağlık alanında bilgiyle donanımlı insanların başka ülkelerde çalışmak için gitmesi kendi ülkesinin ihtiyaç duyduğu personel kaybına neden olurken ülkenin gelişmişlik düzeyini artmasını olumsuz etkileyebilmektedir.

4.SONUÇ

Kavram olarak en basit haliyle dünyanın küçük bir köy haline gelmesi durumunu ifade eden küreselleşme, şu anki anlamını buluncaya kadar pek çok farklı süreçten geçmiştir. Tarih boyunca dünyayı toptan etkileyen pek çok farklı ekonomik, siyasi, askeri, toplumsal, sosyal olayın bir sonucu olan kavram, günümüzde artan iletişim, haberleşme ve en önemlisi internet teknolojisiyle birlikte etkisini arttırarak devam etmektedir. Sözü geçen tüm bu alanların küreselleşmenin etkisi altına girmesi, hayatın en temel olmazsa olmazı olan ‘sağlık’ kavramının da küreselleşmeden etkilenmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Ülkeler arasında sağlıkla ilgili küresel örgütlerin kurulması ve anlaşmaların yapılması, küresel sağlığın gelişmesini hızlandırmış; sağlık teknolojilerinin, ulaşımın ve erişilebilirliğin de gelişmesi ile birlikte ülkeler birbirine daha da yakınlaşmış ve çoğu zaman bağımlı hale gelmişlerdir. Dolayısıyla küreselleşmenin sağlık alanında ortaya koyduğu negatif ve pozitif dışsallığını ortaya koymak sağlık alanında ileride atılacak adımlar açısından önemli hale gelmiştir.

Küreselleşme, toplumumuzun doğasında karmaşık ve derin değişikliklere neden oluyor. Küreselleşme ile sağlık alanında doğrudan veya dolaylı olarak negatif ve pozitif etkileri beraberinde getirmektedir. Ticaret, tıp, sosyoloji, epidemiyoloji, siyaset bilimleri, sağlık eğitimi, çevre bilimleri ve ekonomi gibi ilgili alanlardan elde edilen bilgilerden doğrudan veya dolaylı olarak negatif ve pozitif etkileri incelendiğinde küreselleşme ve sağlığa yönelik disiplinler arası bir yaklaşımın gerekli olduğunu açıkça göstermektedir.

Küreselleşmenin sağlık üzerine etkilerinin incelendiği bu araştırmada da görülüyor ki küreselleşmenin sağlık ve sağlık sistemi üzerindeki etkileri hala devam etmektedir. Dünya şuan büyük bir salgın hastalıkla mücadele vermektedir. Her gün binlerce kişi bu hastalığa yakalanmakta ve hastalıktan dolayı hayatını kaybetmektedir. Covid-19 adı verilen bu hastalık, Çin’in bir Hubei eyaletine bağlı Wuhan şehrindeki “Huanan” isimli bir deniz ve et ürünleri pazarında ortaya çıkmıştır. Bu hastalığın, çok kısa sürede Dünyayı etkisi altına alması küreselleşme ile hızlanmıştır. Ülkelerin bir biri ile etkileşimi hastalığın yayılmasını hızlandırmıştır. Aynı şekilde tüm Dünya başta DSÖ olmak üzere işbirliği içinde bu hastalığın tedavisi ve yok olması için çalışmaktadır. Küreselleşme bizim

hayatımızı olumlu ve olumsuz etkileyebilir. Burada insanlığa düşen görev bu denli tehlikeli yönlerinde olduğu küreselleşmeye karşı birlikte hareket ederek mücadele vermektir.

KAYNAKÇA

- Aksakoğlu, G. (2003). Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Politikalarında Değişim. Sol, 199, 41-45.
- Ateş, D. (2006). Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu? Doğu Üniversitesi Dergisi, 7 (1): 25-38.
- Barca, M., Akdeve, E., Balay, İ. G., (2013). Türkiye Sağlık Turizm Sektörünün Analizi Ve Strateji Önerileri. İşletme Araştırmaları Dergisi, 5(3): 64-92.
- Baskın, O. (2000). Küreselleşme ve Azınlıklar. Ankara: İmaj Yayınevi,
- Braveman, P. (2006). Health Disparities And Health Equity: Concepts And Measurement. Annual Review of Public Health, 27, 167-194.
- Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 52(2): 173-197.
- Devlet Planlama Teşkilatı(DPT), (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. "Küreselleşme Özel İhtisas Komisyon Raporu." Ankara: DPT Yayınları.
- Dollar, D. (2001). Is Globalization Good For Your Health?. Bulletin Of The World Health Organization, 79, 827-833.
- Ertuş H., Çiftçi Kıraç F. (2017). Küreselleşmenin Ülkelerin Sağlık Sistemleri Ve Politikaları Üzerine Etkileri. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3): 28-34.
- Frenk J., Gómez-Dantés O. (2002). Globalization And The Challenges To Health Systems, Health Affairs. 21(3): 160-165.
- Giddens A. (1998). Modernliğin Sonuçları, Çev: Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Y.,
- Gönç, T. (2017). Neoliberal Politikaların Küresel Düzeyde Sağlık Üzerindeki Etkileri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1): 159-178.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J. (2000). Global Transformations: Politics, Economics And Culture. In Politics At The Edge. Palgrave Macmillan, London. 14-28.
- Huynen, M. M. T. E., Martens, P., De Groot, R. S. (2004). Linkages Between Biodiversity Loss And Human Health: A Global İndicator Analysis. International Journal Of Environmental Health Research, 14(1): 13-30.
- Huynen, M.M., Martens, P. Hilderink, H.B. (2005). The Health İmpacts Of Globalisation: A Conceptual Framework. Global Health 1, 14. <https://doi.org/10.1186/1744-8603-1-14>
- Kula, N. (2005). Küreselleşme, Ruh Sağlığı Ve Din. Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 5(3): 7-30.
- Kutlu, E. (1998). Küreselleşme ve Etkileri. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(1): 363-386.
- Lago, I. M. Y., Goldsbrough, D. J., Chelsky, J. A., Segura-Ubierno, A., Kaufman, M. D., Kayizzi-Mugerwa, S., ... Sembene, D. (2004). Evaluation of the IMF's role in poverty reduction strategy papers and the poverty reduction and growth facility. International Monetary Fund.
- Lang, T. (1996). Food Security: Does It Conflict With Globalization?. Development-Journal Of The Society For International Development-English Edition, (4), 45-50.
- Martens, P., Akin, S. M., Maud, H., & Mohsin, R. (2010). Is Globalization Healthy: A Statistical İndicator Analysis Of The İmpacts Of Globalization On Health. Globalization and health, 6(1): 16.

- Newcomb, J. (2003). *Biology and Borders: SARS and The New Economics Of Biosecurity*. Cambridge, MA: Bio Economic Research Associates.
- Oran, B. (2000). *Küreselleşme ve Azınlıklar*. İmaj Yayınevi. 3. Baskı. Ankara. 2000
- Özmen A. (2015). *Küreselleşme ve Sağlık Hizmetleri*. Sağlık Akademisyenleri Dergisi. 2;(3): 165-170.
- Robertson R. (1999). *Küreselleşme, Çev: Ümit Hüsrev Yolsal*, İstanbul: Bilim ve Sanat Y.,
- Scholte, J. A. (2005). *Globalization: A Critical İntroduction*. Macmillan International Higher Education.
- Skoet, J., Stamoulis, K. G. (2006). *The State of Food Insecurity in the World 2006: Eradicating World Hunger-Taking Stock Ten Years After The World Food Summit*. Food & Agriculture Org
- Üzmez, O. (2006). *Küreselleşmenin Türkiye'de Sağlık Sektörü ve Sağlık Harcamaları Üzerine Etkisi* (Master's thesis, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Wilson, M. E. (1995). *Travel and The Emergence of İnfectious Diseases*. *Emerging İnfectious Diseases*, 1(2): 39.
- Yeldan, E. (2016). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi: Bölüşüm, Birikim Ve Büyüme*. İletişim Yayınları.
- Yıldız H., Turan M. (2010). *Küreselleşme ve Sağlık*. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 36 (1): 39-41.
- Yiğit, A., Erdem, R. (2016). *Sağlık Teknolojisi Değerlendirme: Kavramsal Bir Çerçeve*. *Journal Of Suleyman Demirel University Institute Of Social Sciences*, 23(1).